

N:o 78.

Ank. till Riksd. kansli den 3 maj 1898, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 13 kap. 4 § giftermålsbalken, dels ock en i anledning af berörda proposition väckt motion.

Genom proposition, n:o 9, af den 22 december 1897, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse af 13 kap. 4 § giftermålsbalken.

Härigenom förordnas, att 13 kap. 4 § giftermålsbalken skall er-hålla följande ändrade lydelse:

Öfvergifver och förlöper mannen af ondska och motvilja sin hustru och far utrikes i det uppsåt att ej mera blifva och bo med henne, hafve ingen rätt sin lott i boet eller fasta gods sitt att råda. Stannar han öfver sex månader utrikes och vill hustrun ifrån honom skiljas, gifve då domaren stämning och förelägge honom att för äkten-

skapets fortsättande komma åter inom sex månader från det han stämningen fått; vet man ej hvar mannen sig uppehåller, låte domaren genom kungörelse, som införes tre gånger såväl i allmänna tidningarna som i tidning inom orten, kalla honom att komma åter inom sex månader från det kungörelsen sista gången infördes. Kommer han ej inom förelagd tid, döme då domaren till skilnad och hafve mannen förverkat hela sin lott i boet. Samma lag vare, der hustrun förlöper mannen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1899.

I sammanhang med berörda proposition har utskottet till behandling förehått en af herr *Lindhagen* inom Andra Kammaren afgifven till utskottet hänvisad motion, n:o 195, af följande lydelse:

»I underdånig skrifvelse den 17 maj 1879 anförde Riksdagen, bland annat, huru som gällande stadganden om skilnad i äktenskap tarfvade förändring i vissa af Riksdagen uppräknade och dessutom i »flerfaldiga andra» delar, samt anhöll därför, att Kongl. Maj:t ville låta nämnda stadganden undergå granskning och till Riksdagen afgifva de förslag, hvartill denna granskning kunde föranleda. Bland annat anmärkte Riksdagen följande: »Stadgandet i 13 kap. 4 § giftermålsbalken har särskildt på senare tider lemnat makar, som önskat skilsmessa, en lätt het att åstadkomma sådan, den lagstiftaren med sin tids förhållanden säkerligen hvarken åsyftat eller ens anat. Antalet af på grund af egen villigt öfvergifvande upplösta äktenskap ökas ock i en grad, som är oroväckande. Riksdagen har därför ansett, att den lagstiftande magten icke längre bör i översamhet åse det missbruk, lagens stadgande sålunda föranledt.»

Svaret å förutnämnda skrifvelse föreligger nu i Kongl. Maj:ts till 1898 års Riksdag aflåtna nådiga proposition n:o 9, hvori föreslås allenast viss ändring i 13 kap. 4 § giftermålsbalken till förekommande af den vantolkning af nämnda lagrum, som påpekats af Riksdagen och jemväl skarpt klandrats af de myndigheter, som ytterligare haft frågan till behandling.

Ingen synes emellertid eftersinnat, huru vida ej denna lagtillämpning till största delen har sin grund i reella brister uti äktenskapslagstiftningen, hvilka verka derhän, att det för många ställer sig nästan ogörligt att lojalt tillita stadgade former för äktenskapsskilnad, oakadt laga orsaker till skilnad i rågdadt mått föreligga.

Den vanligaste skilnadsanledningen, hvilken derför ock bör af lagstiftningen särskildt beaktas, föreligger i alla de fall, der slumpen sammanfogat två personer med så stridiga lynnen och tänkesätt, att enligt en lång och sorglig erfarenhet all dräglig sammanvaro dem emellan visat sig omöjlig.

För skilsmessa i detta fall är genom kongl. förordningen den 27 april 1810, jemförd med 14 kap. i giftermålsbanken, stadgad en vidlyftig procedur i flera instanser. Ingenting är naturligtvis här att invända mot föreskrifna garantier till förebyggande af missbruk, såsom t. ex. att makarne skola enskildt förmanas af sin själasörjare och underkastas en pröfvotid. Men deremot förefaller såsom förkastligt det upprepade och skoningslösa blottandet inför offentligheten af makarnes intimaste och ömtåligaste förhållanden. Det är här, den reelaste bristen i lagstiftningen ligger; och det är detta, som gör, att både domstolar och parter söka kringgå ett förfarande, hvars brutalitet blir särskildt kännbar för känsliga och försynta naturer, från hvilka förhastade beslut minst äro att befara. I synnerhet drabbas här personer inom de bildade samhällsklasserna, der större konventionshänsyn gör sig gällande.

Det är också ej en blott tillfällighet, att särskildt inom Stockholms rådstufvurätt den klandrade lägtillämpningen vunnit burskap. I Stockholm gör sig nemligen skuggsidan i 1810 års lagstiftning kanske mer gällande än annorstädes. Sedan varning egt rum inför pastor, skall saken framläggas för kyrkorådet och sedan vid rådhusrätten i publik rättegång; derefter går saken till justitierevisionen, hvarifrån den gör en utflykt till öfverståthållareembetet och konsistorium för att sedan återkomma till revisionen samt till sist föredragas för högsta domstolens och statsrådets ledamöter. En dylik schavottering inför de kretsar, till hvilka man hör, måste för de flesta blifva ett verkligt martyrskap. Behovet af en ändring härutinnan belyses synnerligen talande just deraf, att förutnämnda lojala och synnerligen samvetsgranna underdomstol i detta ämne dock enständigt vidhållit sin gamla praxis i fråga om tillämpningen af 13 kap. 4 § giftermålsbalken, oaktadt denna praxis onekligen är en karrikatur och äfven alltid ogillats i högre instanser.

Det har nu visserligen af ledamöter inom högsta domstolen framhållits, att en ändring i föreskrifterna om äktenskapsskilnad lämpligen borde vidtaga endast i sammanhang med en mera omfattande revision af äktenskapslagstiftningen. Men erfarenheten visar dock, att dylika vidtfamnande uppgifter i lagstiftningsväg ej kunna realiseras annat än småningom genom partiella reformer. Och i synnerhet är det ej be-

höfligt eller gagneligt att till det ovissa uppskjuta nu ifrågavarande angelägenhet, af hvilken många människors lefnadslycka är beroende.

Enligt min uppfattning bör därför Riksdagen vidhålla sitt förra beslut med tillagdt framhållande, att ändring särskildt erfordras äfven i föreskrifterna om äktenskapsskilnad på grund af oenighet. Derigenom stödjer Riksdagen Kongl. Maj:t i den uppfattningen, att Riksdagen, oaktadt åberopade invändningar i högsta domstolen, fortfarande i likhet med andra ledamöter inom samma domstol anser, att en partiel reform kan och bör ega rum, och att ej de ostridiga bristerna böra för en oöfverskådlig framtid fastslås och i ett afseende ytterligare skärpas, såsom skulle ske genom att nu antaga enbart Kongl. Maj:ts proposition, oafsedt att denna i och för sig är beaktansvärd.

I detta sammanhang får ej heller förtigas, att den föreslagna nya lagstiftningens främsta betydelse blir att fortfarande träda i stället för 1810 års författning och 14 kap. giftermålsbalken i de fall, der endera maken har råd och tillfälle att under ett år vistas t. ex. i någon af grannländerna, så vida det hela ej urartar dertill, att man gör två kortare resor utomlands i stället för en och i öfrigt hemma afbidar utgången af de båda halfären. Skall lagstiftningen om äktenskapsskilnad reformeras, bör det väl dock ske på sådana grunder, att de olika façerna i skilnadsförfarandet för alla kan och skall försiggå inom det egna landets gränser.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer jag vördsamt, att Riksdagen ville med afslag å den nu framlagda kongl. propositionen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes till Riksdagen afgifva nytt fullständigare förslag till nödiga förbättringar i lagstiftningen om skilnad i äktenskap.»

Såsom uti det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet för den 7 maj 1897 omförmåles, aflät Riksdagen den 17 maj 1879 till Konungen en skrifvelse, deri anhölls, att Kongl. Maj:t tacktes låta gällande stadganden om skilnad i trolofning och äktenskap undergå granskning samt till Riksdagen afgifva de förslag, hvartill denna granskning kunde föranleda. Sedan jemväl kyrkomötet uti skrifvelse den 8 oktober 1888 anhållit, att lagstiftningen angående äktenskapsskilnad måtte underkastas revision i syfte att förebygga, det äktenskap blefve utan giltiga skäl upplösta, öfverlemnades berörda framställningar den

21 november 1890 till den samma dag förordnade kyrkolagskomitén, hvilken i anledning deraf upprättade förslag till, bland annat, lag angående ändrad lydelse af 13 kap. 1, 2, 3, 4, 5 och 6 §§ giftermålsbalken. Då detta lagförslag undergick granskning i högsta domstolen, uttalades emellertid af flera ledamöter betänkligheter mot detsamma ur den synpunkt, att de föreslagna ändringarne icke borde vidtagas annat än i sammanhang med en mera omfattande revision af äktenskapslagstiftningen.

På grund häraf och då tiden icke syntes vara inne för en grundligare omarbetning af giftermålsbalken, har vederbörande departementschef ansett, att man för närvarande borde inskränka sig till sådan lagändring, som omedelbart erfordras för afhjelpande af det genom erfarenheten bestyrkta missförhållandet, att nuvarande affattning af 4 § i nämnda kapitel lemnar rum för en med äktenskapets helgd oförenlig tillämpning.

Det lärers också ej kunna förnekas, att den tydning af stadgandet i berörda paragraf, som gör det möjligt att få en upplösning af äktenskapsförbindelse till stånd med så enkla medel, att den ena af kontrahenterna, sedan han begifvit sig utrikes och der erhållit del af den andra partens stämning med yrkande om äktenskapets brytande på grund af egenvilligt öfvergifvande, genom ombud inför rätten medgifver sitt uppsåt vara att icke återvända för att fortsätta äktenskapet och förklarar sig ej hafva något att invända mot äktenskapets upplösning, hvarken öfverensstämmer med lagstiftarens mening med ifrågavarande stadgande eller är förenligt med en rätt uppfattning af äktenskapets innebörd. Från denna synpunkt betecknar alltså det nu framlagda förslaget en förbättring i bestående lagstiftning.

Utskottet kan likvisst ej tillstyrka propositionens antagande. På sätt herr *Lindhagen* uti sin motion framhållit, är vår gällande lagstiftning angående skilnad i äktenskap och trolofning behäftad med åtskilliga andra, framträdande brister, hvilka må hända med fog kunna betecknas såsom i sin mån bidragande orsaker till den otillfredsställande lagtillämpning, som i fråga om stadgandet i 13 kap. 4 § giftermålsbalken gjort sig gällande. Det synes vid sådant förhållande ej lämpligt att underkasta allenast en af bestämmelserna rörande skilnad i äktenskap ändring, utan torde åtminstone alla dithörande stadganden böra genomgå samtidig revision. Eljest förryckes lätt det inre sambandet mellan lagens olika bestämmelser, och dessutom kan en dylik partiel lagändring komma att verka undanskjutande på den erforderliga, mera omfattande revisionen. Utskottet håller för öfrigt före, att reglerna i

vår rätt om skilnad i trolofning och äktenskap böra kunna underkastas revision utan att äktenskapslagstiftningen i öfrigt samtidigt undergår omarbetning, och att alltså, derest den kongl. propositionen nu afslås, man bör kunna hafva att förvänta ett förslag af den omfattning, Riksdagens omförmälda skrifvelse afser.

Är utskottet alltså med herr Lindhagen ense derom, att Kongl. Maj:ts föreliggande proposition icke må vinna Riksdagens godkännande, kan utskottet emellertid ej finna nödigt, att Riksdagen till Konungen aflåter någon förnyad framställning om revision af äktenskapsskilnads-lagstiftningen. Kongl. Maj:t lär, derest Riksdagen delar utskottets uppfattning och alltså afslår ifrågavarande proposition, redan deri finna tillräcklig anledning att underkasta den af Riksdagen uti dess skrifvelse år 1879 hänskjutna frågan ytterligare utredning och ompröfning.

Vid angifvet förhållande får utskottet, under åberopande af det redan anförda, hemställa:

1:o att ifrågavarande proposition icke må af Riksdagen bifallas;

2:o att herr Lindhagens motion, i hvad den samma afser aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t, icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 maj 1898.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herr *Hasselrot*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen, under förklarande, att Kongl. Maj:ts förevarande proposition icke kan i oförändradt skick bifallas, ville för sin del, med upphäfvande af kongl. brefvet den 4 februari 1818 angående förfaringssättet vid lysning i och för äktenskapsskilnad, antaga följande

Lag

om ändrad lydelse af 13 kap. 4 § giftermålsbalken.

Härigenom förordnas, att 13 kap. 4 § giftermålsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Öfvergifver och förlöper mannen af ondska och motvilja sin hustru och far utrikes i det uppsåt att ej mera blifva och bo med henne samt stannar öfver sex månader borta; ege hustrun söka skilnad i äktenskapet. Sökes sådan skilnad, gifve domaren stämning och förelägge mannen att för äktenskapets fortsättande komma åter inom sex månader från det han stämningen fått; vet man ej hvar mannen sig uppehåller, låte domaren genom kungörelse, som införes tre gånger så väl i allmänna tidningarne som i tidning inom orten, kalla honom att komma åter inom sex månader från det kungörelsen sista gången infördes. Kommer han ej inom förelagd tid, och styrkes, att sådant egenvilligt öfvergifvande och qvarblifvande utrikes, som ofvan sagdt är, egt rum, döme då domaren till skilnad, och hafve mannen förverkat hela sin lott i boet. Samma lag vare, der hustrun förlöper mannen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1899.

Herr *Rudebeck* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets slutliga behandling inom utskottet.